

הצבא המצרי בפתח היערכות חדשה

מהלכי הפתע המדיניים של הנשיא סאדאת חייבו שריון אופציה התקפית לצבאו, אם כי אין עתה בכוחם של החילות המצריים לבצע מיתקפת-עומק כוללת בסני

מאת עמיהוד ישראלי

מוחמד גמאסי

למרות הנחק הכלכלי, ממשיתה מצרים לקיים צבא גדול ומסורבל, שמרכיביו הממותיים המוללים כמעט ולא השתנו מאז 1973. תקציב הבטחון המצרי לשנת 1975/6 עלה על 6 מיליארד דולר ותפס כ-54% מהתוצר הגולמי הכולל של מצרים כאותה שנה. מדרי הגודל של הכוחות המזוינים לשנת 1977 נאמדו בכ-350,000 מגויסים (כ-280,000 כוחות היבשה).

עוצמת השריון המצרי הוערכה בכ-4,300 פריטים (טנקים ונגמ"שים) וחילי ההותחנים אמרו להפעיל כ-2,300 קניארטי ריח. האוויריה הצבאית נאמדה ב-590 כלי טיס, ומתוכם —

למעלה מ-200 מטוסים. המיבנה האירגוני של צבא מצרים נשען על 7 פיקודים מרחביים ומורכב מ-3 גייסות (ארמיות), הכוללים 5 דיוויזיות אוויר, 3 דיוויזיות שריון, 3 דיוויזיות מורכבות, 2 חטיבות שריון למשימות מיוחדות, 2 חטיבות חי"ר עצמאיות חטיבת צנחנים אחת, 26 וכן גדודי קומנדו, 2 חטיבות האוויריה המצרית מורכבת מ-30 מפעילים בינוניים וקלים (מצוידים בחילי אוויר קטע מדגם "קלט"), כמה עשרות מיראזים, 100 מטוסי קרב הפצצה מדגמי "סוחוי", כ-200 מטוסי סיירוט מדגם מיג-21 וכ-100 ויות מיגים מיושנים יותר, כ-200 מטוסי אימון, כ-80 מטוסי תובלה (כמה מהם — "הר"

● התפרסות צבאית

בהשוואה לשנת 1973 חלה עליית-ימה מבחינה כמותית בכלל הכוחות המזוינים כדי 6.1%, ואילו יחידות השריון התעצמו ב-2% לערך. ברוצות האוויריה הצבאית והארטילריה לא חלו שינויים כמותיים בסדריה הגודל המספריים הכוללים, וייתכן שמספר פריטיהם הלחימה ברוצות אלו אף הצטמצם כלשהו. אולם הצד המעניין בצבא מצרים אינו בתחום הכמותי גרידא, אלא באותם תהליכים אבולוציוניים משמעותיים ש" התחוללו בו מאז מלחמת יום הכיפורים:

- ראשית, גיוון מקורות הנשק והעריפת מייסים מערביים, יחידות שונות בצבא מצרים עוברות הסבה סלקטיבית לסוגי נשק וציוד מדגמים מערביים. הדברים אמורים בראש-דבר שונה בחילי האוויר (מטוסים, מטוסי תובלה וירוסט), ביחידות טילים (דגמים בריטיים), במערכי אלקטרוניקה וקשר וביחידות תובלה וגופים מסייעים.
- שנית, שימת דגש חזק על גידול יחידות התיגבור הכוחות המוטוסיים. הביטוי המוחשי לכך מצוי בהרחבת המסגרות של הקומנדו והצנחנים, בחיזוק כוח האש שלהם, ובמקביל — ברכש מטוסים רבים למערך הלוחם המוטס ובתוספת מטוסי תובלה קצרי-מסלול.
- שלישית, שינוי התפישה והיערכות של המיתחמים הצבאיים והלוגיסטיים בסני. התמורות בהליחות ובהתפרסות הצבאית מלמדות על חיזוק דוקטרינות לחימה מערביות, ש" שענינן במישימות אופרטיביות ובכיוון הימרון ניכר.
- רביעית, שיפור מערכות שליטה אירגוניות ותפעול מ"ס קדות בקנה-מידה מרחבי. בימים אלה הסתיימו התימונים הרחבים בוחר שבוצעו ע"י הצבא המצרי מאז מלחמת יום הכיפורים. תימונים אלה נעזרו לבחון לחימה בין-רוצות משולבת ותחנה מוריה של כוחות גדולים מגיורה לגיורת, קרוב לוודאי, שההסבה סלקטיבית בפרטי לחימה ציוד מוכה במקביל בהחלפת המודלים של אסטרטגיית הלחימה הסובייטית. התמורות הללו מצויות בעיצומן והן מצריכות זמן ותירוגול בתנאים משתנים. אולם אין ספק, שהצבא המצרי עומד בפיתחה של היערכות חדשה וסיגנון תיפעול ולחימה שונה.

● ניפוץ המיתוס

חרף המצב הכלכלי הנואש, אסנו להעריך את סיכויי האופציות ההתקפיות העומדות לרשות המטכ"ל המצרי כמו" נחים אסטרטגיים ובקריטריונים רציונליים בלבד. גיתוח הג" יוני-מכניסטי יחטיא את המטרה. ותחית המתבססת רק על נתוני הורח המסח. הצבא המצרי מסוגל כיום לזום ולהתקוף בניגוד לכל חינוך ריאלי אמון שכן, כושר הספיגה" של גדול ורב מעבר לאמות-המידה המקובלות. מוטיבציות הלחימה של החיל המצרי קיבלה מיפנה חיובי מאז אובדן סיני במלחמת 1967, היא אוששה עוד יותר לאחר מלחמת 1973, אשר העניקה דימוי חדש לכיוון הצבא המצרי מהד גיסא, וניפצה את מיתוס התליונות של צה"ל מאידך גיסא. דווקא המערך הכלכלי האורחי הרעוע של מצרים מרחיב את "ספי-הכניסה" לטוח לחימתו של הצבא המצרי ומקטין, ב" דיעבד, את תלותו בפגיעותה של התשתית הכלכלית הלא" מית. המאסות הכבדות של חילות היבשה מאפשרות באורח מעשי הקרבת כוחות ניכרים לצורך השגת יעדים טקטיים מוגבלים בחשיבותם; ואילו ההצדקה לשיעורי אבדות גבוהות יכולה להסתייע הן במוטיבציה האישיה והן בדרך הכשרתו הכללית של צבא מצרים. כשרם הגופני וסביליותם הגבוהה של גדודי הקומנדו ויחידות-העילית האחרות תורמים אף הם לסיכוי לקחת יוזמת התקפית ע"י הצבא המצרי על-מנת להאיץ בהתפתחות מדיניות. העומדות בדיספרופורציה חיר בית לחישים הצבאיים האפשריים בורה עצמה.

עיקר העיקרים: נפתוליו, מעקשו ותהולותיו המדיניות של הנשיא סאדאת מחייבים לשריון אופציה התקפית לצבאו כדי שזו תעניק תימוכין ואמינות לתפניתו ולמהלכי-הפתע שלו. והלא האירוע הבלתי-צפוי ביותר חייב להילקח בחשבון כצפוי וכבר-ביצוע. התינה תוצאותיו אשר תהיינה.

● תפיסת פתע

מבחינת השיקולים הריאליים גרידא — אין בכוחו של הצבא המצרי לבצע עתה מיתקפת-עומק כוללת ויעילה על- מנת להשתלט על מרחבי סני. מיתקפה מעין זו כרוכה בני" דות שריון מהירה ובהתפרסות נרחבת של עוצבות גדולות המגוללות מלחמת-תנועה. הנאי הכרחי לכך הוא המטריה האווירית, קרי — ההשתלטות על שמי סיני וניטרול חילי האוויר הישראלי. לעומת זאת, ניתן בהחלט להניח, שצבא מצרים מסוגל לפתח יוזמות מקומיות תוך תשלום מחיר כבד להשגת יעדים טקטיים מוגבלים. אך חשובים מבחינת היקורה, טיפוח התדמית והאצת מהפכים מדיניים. פיתוח הניידות בכלל והשקעת המשאבים בכוחות המוטוסיים בפרט, מרמזים על כיווני המחשבה הצבאית של המטכ"ל המצרי. תפיסת-הפתע של מעברי גידוי ומיתלה, הנחתות מטוסים בעומק סיני, פריצה מהירה מטרין רצועת-הגפס דרומה והשתלטות על מרחב שלהם, בסיוע אווירי וימי — אלו הם היעדים המוערכים כמצויים בטוח תיכנונו ויכולתו של הצבא המצרי כיום. סבי רוח ההצלחה הגדול וסיכוייה יתרם, אם המהלך הצבאי יתואם עם סוריה וירדן ויתנוע חזית שניה בגולן וחזית שלישית בגבול ירדן. הנסיון המצטבר בעולם הערבי מלמד, כי ההת לכוח נגד ישראל משכיחה (מנית) יריבויות פנימיות מרות, ולכן, בעיות התיאום והעיתוי הצבאיים אינן כה מורכבות ומסובכות, הן ניתנות לפתרון בהישגיד ובזמן קצר מאד. ההיערכות של צבא מצרים אינה מוגבלת לתחום המייגננה והבלימה. מדיניות ההתפוכות המילודרמטית של סאדאת מח" יבת, מכוה הגיונה הפנימי, את יכולת המימוש של מלחמה טוטלית, בלתי-רציונלית, במחיר כבד מאד, המבוססת על "כושר ספיגה" רב, אין זו רק דיאלקטיקה-שלה-הפכים, אלא אורח-חשיבה עקבי, שצדוקו נחמך בטרמיניום איטלאמי ונשען על הערכה מוסכמת בעולם הערבי. הערכה זו גורסת, שעחודות משאביו של העולם הערבי לא מוצו אלא כהוא זה. בעיד שישאל מיצחה את מירב נתוניה ומשאביה והיא שוקעת לאיטה במידרון העיעיה והרפיון.

(כתבה שניה ואחרונה בסדרה)

הישגים מדיניים

בצבת החנק הכלכלי

— מאת עמי הוד ישראלי —

מצרים בשלהי שנת 1977 — מה טיבה? מהן כעיותיה? מה מעיק על נשיאה, אנואר סאדאת, ומהן האופציות העומדות לרשותו לפתרון כעיותיה? הכהרת תמונת המצב של מצרים הנזכחת תסויע לנו להבנת הרקע לביקורו הרמטי של סאדאת בישראל. האמירה הישגה-נושנה כי "מצרים היא מתנת הנילוס", המיוחסת להיסטוריון ולגיאוגרף היווני הרודוטוס, לא איבדה מחיוניותה ומשמעותה גם בהווה. עמק היאור, למלא אורך 1200 הקילומטרים שלו בתחומי מצרים, היווה בעבר עורק תעבורתי בלעדי ממרכז אפריקה לעבר חופי הים-התיכון. בקודקוד הדלתה הצטלב נתיב-אורך זה בנתיבי-רוחב, שהגיעו מהסהר הפורה, חצה את "גשר היבשות" של סיני והמשיך מערבה לעבר ארצות המערב של צפון-אפריקה. במוקד הצומת הטבעי, בתחום הביניים הגיאוגרפיים שבין מצרים התחתונה (הדלתה) לבין מצרים התיכונה והעליונה (עמק היאור), התמקמה בירתה של מצרים העתיקה — ממפיס — בשנת 4000 לפנה"ס, שם נבנו הפירמידות וגולף הספינקס. כ-5000 שנה לאחר מכן, באותו מוקד גיאוגרפי

● "מישכן בימים" באחד מפברגי קהיר: חומר-נפו חברתי וכלכלי

ובאותו מרחב, הפכה קהיר (אלי-ארהה) לבירתה ולמרכז המינהלי והכלכלי של מצרים (בשנת 968 לספירה). עמק היאור כגבש מערך צנטריפטלי החוס של אוכלוסי מצרים בהווה, כשערכי הצפיפות הריכוזיות עולים בהדרגה מהסואן שבדרום ועד לקהיר והדלתה שבצפון. במקביל לגידול הצפיפות המוגברת, מתרחב עמק היאור מ-2 ק"מ במיג'ר ור הדרומי הרחוק ועד ל-22 ק"מ ברובב קהיר, מקום שם

בעלמות המיניציות הטופוגרפיות החותמות על העמק, עמק היאור והדלתה יוצרים נאטי-מידבר מארכת ויוצאת דופן על פני כדור-הארץ, המשופעת בריכוזי אוכלוסיות לכלל התפוצצות דמוגרפית: בשלהי שנה זו הגיע אוכלוסיית מצרים ל-40 מיליון נפש. צפיפויות היא עולמיות נקבעו בדלתה ובקודקודה: על שטח בן 20,000 קמ"ר בלבד, המהווה כ-83% משטח "ישראל הקטנה" (בתחומי "הקו הירוק"), נדחסים יותר מ-26 מיליון מצרים (!). היינו פי שבעה והצי לערך מכלל אוכלוסי ישראל. קהיר רבתי על ערי הלוויין שלה, מאכלסת יותר מ-7 מיליון תושבים ומדרגת בתוך העשיריה הראשונה של הכרכים הגדולים בעולם.

● גרעון מסחרי

לפני 40 שנה בלבד סווג רק 28% מאוכלוסי מצרים כעירוניים. בשנה זו מצביע האומדן על כמחצית עירונית מכלל אוכלוסי המדינה. מתוך 9.25 מיליון המועסקים במצרים — 47% מהפרנסים במישרין מהקלאות, והקלו מונים כ-4.3 מיליון עובדים. החקלאות עדיין תופסת מקום ראשון בהרכב ההכנסה הלאומית של מצרים — כ-31%, לעומת 23% שהם חלקה של התעשייה. מרכיב השירותים משתווה-כמעט בהכר נסתה הלאומית לחקלאות. בעיותיה החקלאות של מצרים נבאות חסרות-מוצא נוכח והיעדר מוחלט של עתודות קרקע למדינה לעומת הגידול הדמוגרפי הכפרי הגואה והמתנחשל. אפילו סכרי-אסואן והמאגר הענקי שבערפסו, "אגם נאצר", קצרה דים מלהשיע, שכן השקאת טרשי המידבר וחולתהו במי-המאגר לא תתרום להפרחת השממות ולהפריית הקרקעות, בתקופה שבין 1967—1974 איבדה מצרים את ההכנסות הישירות מתעלת-סואץ, את שדות הנפט בסיני, וכן נהרס חלק בלתי-מבוטל מתשתיתה התעשייתית באיוור התעלה (מיכלי-נפט, בתי-זיקוק והשילובת-כימית). למרות פתיחתה המחודשת של התעלה וסיועו הכספי של מדינות הנפט הער" ביות, וחרף המאמץ הלאומי להרחיב את מעגלי התעסוקה — תפח החוב הלאומי של מצרים (במטבע זה) והרקיע ליותר מ-12 מיליארד דולר בשלהי שנת 1975. המאון המסחרי השלילי של מצרים המשיך בהידרדרותו: בשנת 1975, למשל, הגיע הגרעון המסחרי ל-2,750 מיליון דולר (!) בלשון הכללית ניתן לומר, כי על כל פריטי-יצוא מצרי, שערכו הנקוב נקבע לדולר אחד, יבאה המדינה תוצרים בסך 2.8 דולר. באותה שנה נאמד הסיוע הכספי של מדינות-הנפט הערביות ב-2,500 מיליון דולר, ואילו הסיוע המערבי הכולל הוערך ב-970 מיליון דולר. לרוע מזלה של מצרים, טבעו רוב המענקים וכל יורד מהניה החברתיות-כלכליות נכחשל האדיר של הריבוי הטבעי, מארת מצרים ואסונה במאת העשרים.

מצרים ניסתה להיחלץ מהחצפה הדמוגרפית, בעלותה על דרך התיעוש. המאמץ הלאומי בתחום זה תומך בשלהי שנת 1961 לאחר התפרקות קע"ם, כפיית תהליכי ההלאמה ואכונות היוזמות הממלכתיות לערצוי התעשייה הכבדה ולתעש הבט" חובי. למרות הכשלונות הגיהווליים והשכניים והתמססות חוכניות החוגש — קיימים במצרים של ימינו תנאי-יסודי לפיתוח תעשייתי: בתחום מקורות האנרגיה נהנית המדינה מאספקת נפט מלאה ממקורותיה העצמיים, וזו נאמדה ב-15.7 מיליוני טונות בשנת 1975, לעומת הצריכה המשוערת, שלא הרגה מגבולות 9 מיליוני טון. אובדן בארות-הנפט בחוף מפרץ סואץ דירבן את ממשלת מצרים לערוך סקרים נרחבים במידבר המערבי ולחפש מלכודות נפט חתיקרקעיות כהמשך לעורקים הגיאורכימיים של הנפט הליבני, ואכן, כשליש מכמות הנפט המצרית נשאב מהבארות החדשות יחסית, הפורות מצפון לשקע קטרה אשר במידבר המערבי. שדות הנפט במיפרץ-סואץ, ובמיוחד התתימיים שבהם, הינם השופעים ביותר עד כה. בתחום זה גילתה ישראל נדיבות-לב מופלגת, בהחזרת למצרים את שדות הנפט של סיני.

● ריבוי טבעי

השלמת סכרי-אסואן הקפיצה את מצרים בתחום האנרגיה למעמד פוטנציאלי חסר-תקדים, שכן הפוטנציאל ההידרו-השמלי של אסואן נאמד ב-2.1 מיליון קילווט. מבחינה זו ברור לחלוטין, שהעתיד התעשייתי של מצרים צפון במרחב אסואן ובהקמת השלובות תעשייתיות, המתבססות על אספקת חשמל זול.

הומרי-הגלם העיקריים של המדינה הן עפרות הברזל, שתכולתן המחכתית היא אצונם בינונית (כ-35%), אולם עתו דותיהן נאמדות ביותר מ-200 מיליון טון. עפרות הברזל אמו דות להמשיך ולהזין את קריית-הפלדה המצרית המשתרעת בחלוואן, כ-30 ק"מ דרומית לקהיר. הפוספטים של מצרים פוריים במירבצים הסמוכים לחופי ים-סוף, בעוד שההשלובת הכימית ממוקמת ליד העיר סואץ.

תפעול סכר אסואן ועצירת הסחף, שהיפרה בעבר את אדמות עמק הנילוס, הגדילו באורח קריטי את תלותה של מצרים החקלאית בפוספטים ובדשנים כימיים. אם בעבר ייצאה מצרים אירלו כמיות פוספטים ליפן ולאוסטרליה, הרי שב" שנים האחרונות הפכה המדינה ליבואן נכבד ביותר של דשנים, וזאת על-מנת לבלום את תהליכי הידלדלות קרקעותיה החקי לאיות.

התחומים התעשייתיים העיקריים של מצרים היו ונותרו ענפי הטקסטיל והכותנה, שהכניסו למדינה כ-70% מהערך הכולל של היצוא. מיפעלי הטקסטיל מפורים בערי הדלתה ובקהיר, אך גם הם לוקים באבטלה סמויה, הלוא היא מכת מצרים המודרנית בכל מיגוריה.

כסיומו-כונים ניתן לכבוש, כי נהשוילי הריבוי הטבעי של אוכלוסיית מצרים מאיימים לטבע את תשתיתה הכלכלית החורקת של המדינה. המערכת הדמוגרפית הכפרית הגיעה למיטתו ריוויית-ישא, ואילו הבסיס הקיומי בערים הגדולות קורס תחתיו בהדרגה ומעמיק את פערי הקיומכים הכלכליים וההכרתיים הריישוואה. הפרורות האגראריות מוטטת, כיריע, את מעמד הפיאודלים, אותם עתודי-קרקע גדולים, אולם הן לא יצרו יש (קרקע) מאון, סכר אסואן, שנועד לנאול את מצרים ממוקמתה החקלאית ולהגדיל כשליש את שטחי העיבוד הכוללים, לא מילא את הציפיות המופלגות והמכוונות שתלו בו, "הפרופיל" הכליכול של הונמד ביותר הוא נעלם כמעט מחודקתה התעמולתית של מצרים. מצב מדינתי של סאדאת הינו חמור ממהינה כלכלית, לפי כל קניי-המודה המקובלים.